

ními, kteří nevěnovali svoji plnou důvěru a spolupráci plánu Stalinovu. Byl již *posledním ze starých spolupracovníků Leninových*, takže dnes Stalin, o němž bylo známo, že tenkrát nepatřil právě k nejmilejším přátelům bolševického proroka, stojí tu úplně sám, *bez konkurence*, ale také bez jakéhokoli *dělení odpovědnosti*. To znamená, že celá nynější politická i hospodářská stavba Ruska spočívá na jediném člověku a vše je doslovně vsazeno na jednu kartu. Nepodaří-li se uskutečnit *»pětiletý plán«* nebo aspoň vykázat se citelnými výsledky nejen v konstrukci socialistického státu, nýbrž i ve zlepšení životních podmínek mas, může se tato soustava státi Rusku i komunismu osudnou. Dr. R. Procházka.

LITERATURA.

VÁCLAV CHALOUPECKÝ: ZÁPAS O SLOVENSKO 1918. Nákladem »Činu« v Praze 1930. Stran 252 za Kč 39.—.

Autor označuje přítomnou práci za »pokus o vylíčení úseku dějin, který aspoň podle našeho hlediska patří a bude asi patřiti k nejvýznamnějším a nejpamátnějším v dějinách našeho národa, kdy došlo k národnímu a státnímu sjednocení historických zemí našeho národa se Slovenskem« (str. 7). K tomu možno jen dodat, že je to pokus velmi zdařilý, založený na studiu bohatých pramenů, jež nutno hodnotit jak čistě historicky tak i, a především ovšem, politicky. Chaloupecký rozhodl svou práci spor, vyvolaný Šrobárovými pamětmi »Oslobodené Slovensko«, definitivně ve prospěch Šrobárův a jeho stoupenců proti dr. Hodžovi. Nemohouce se pouštět do podrobností upozorníme aspoň na některé závěry, k nimž autor dospěl.

Vycházejí od skutečnosti, že dr. Hodža připsal do známého memoranda Krištofyho o záchraně monarchie ze září 1918 německy poznámku o »zajištění autonomního vývoje národů uherských«, dovozující prof. Chaloupecký, že tato myšlenka ukazuje na přímou souvislost, ba už i jisté uznání zásady Wilsonovy a jeho požadavku »autonomního vývoje pro národy rakousko-uherské monarchie ze dne 8. ledna 1918. »V slovenské politice před válkou je myšlenka autonomie, ba dokonce autonomie Slováků jako národa, zcela cizí a není pro ni žádného dokladu. Vše to naznačuje, že Hodža přece jen napsal svoji osudnou větu pro Krištofyho memorandum někdy 1918, snad v srpnu nebo v září, jak udává v svých Pamětech Krištofy. Ba právě okolnost, že dr. Hodža napsal kritickou větu německy, snad bez osobní intervence Krištofyho a bez každého nátlaku dokazuje, že věc asi mínil vážně, že to byla věta rozmyslná a nikoli snad jen náhodné uklouznutí myslí a pera při setkání se starým politickým přítelem« (str. 39). A dodává: »Hodžu do jisté míry kompromituje to, že má asi důvody, proč svoji spolupráci s Krištofem tají a zapírá« (str. 39).

Pokud jde o martinské porady ve dnech 29.—31. října 1918 a o martinskou deklaraci z 30. října 1918, všichni účastníci stáli nadšeně za československou státní jednotou a různosti v náhledech týkaly se hlavně toho, jak při jednotě s Čechy zachovat jistou míru slovenského svojrázu, na němž si někteří účastníci předběžné porady ve smyslu starší slovenské ideologie dosti zakládali. Věta, obsažená v původní deklaraci Zochově, že Slováci spolu s Čechy žádají své zastoupení na mírové konferenci, byla vypuštěna na Hodžovu žádost, a o deklaraci samé není v Slovenském týždenníku zpráv. Je též ku podivu, že Hodža nešel do Prahy a že zůstal v Martině a to i v době, kdy tam pospíchala už většina slovenských politických vůdců. Podle Chaloupeckého »*státoprávního významu* martinská deklarace vlastně nemá. Slováci, když šli do Martina, byli totiž, nevědouce o tom, již příslušníky československého státu« (str. 60). Není zajisté také pochyby o tom, že by bylo k československému státu došlo i bez martinské deklarace. Tím však nemá býti podlamována morální stránka této slovenské revoluce, která byla dalekosáhlá a veliká. »A právě tím, že v Martině jednali bez přímé dohody s Prahou, dokumentuje se podivuhodným způsobem jednotnost vůle celého národa, a také to, že Slováci v tom měli i velmi čestný podíl. S hlediska teoretického a právního bylo sice Slovensko Prahou o dva dny předstiženo, ve skutečnosti jde tu však o soudobý projev jednotné vůle národa, krácejícího za jednotným

cílem. Tak jako by martinská deklarace nebyla bez 28. října tím, čím se pak skutečně stala, tak zase ani 28. říjen neměl by svůj plný obsah bez soudobého, spontánního a zcela určitě determinovaného projevu vůle našeho lidu na Slovensku. Události pak po 28. říjnu se vyvíjely tak, že i širší vrstvy lidu na Slovensku měly dojem, že *zkrze deklaraci a její následky budují si Slováci svůj československý národní stát*« (str. 61). »Zkrátka historický význam deklarace viděli v Praze v její stránce mravní, v jejím entusiasmu pro společnou národní minulost, přítomnost i budoucnost a nikoli v právnických klauzulích a podmínkách, za kterých Slováci vstupují do společné státní domácnosti« (str. 62).

Chaloupecký ukazuje podrobně, jak později dr. Hodža podlehl fantasiím Károlyiho, jenž byl ochoten k jakékoli ústavní změně a ke všem myslitelným koncesím ve smyslu demokracie a národního sebeurčení, jen když by se tyto reformy nedotkly starých hranic královských a feudálních Uher. Dr. Hodža přes zcela jasné instrukce své vlády, aby se nepouštěl s Maďary do žádného politického vyjednávání, ihned, jakmile se dostal do Pešti, s Maďary vyjednával. »Toto promptní navázání styků je dáno tím, že Hodža vlastně jen pokračoval ve vyjednáváních, která byla přerušena jeho týdenním pobytem v Praze« (str. 123). Psychologicky může nám býti pochopitelným, praví autor, že Hodža za těchto okolností, při svém příliš konciliantním povahovém založení a přijatém nedostatku víry v zásady a principy, dal se svésti peštským prostředím a mimoděk hledal i našel »možnost oportunistu«, jak se sám kdysi vyjádřil, kterou chápal a v níž viděl »politiku reálných skutečností«. »Osudné bylo to, že se při své nekritičnosti v posuzování celkové situace naší i maďarské mylil, že to, co pokládal za politiku reálných skutečností, reální skutečností vlastně nebylo, nýbrž maďarská politická fata morgana, nebo snad jen peštský bluf, který měl zastrašiti« (str. 124). Dr. Hodža neměl podle autora na podzim roku 1918 dosti politické intuice, která tak často charakterisovala vůdce naší zahraniční i domácí revoluce: tito, nevědouce jeden o druhém a jsouce si vzdáleni, jednali tak, jako by se byli smluvili a dohodli. Naproti tomu Hodža a jeho jednání v roce 1918 působí jaksi disonančním akordem v tomto harmonickém souladu myšlenky i vůle, orientované za jistým cílem. Snad spolupůsobil tu, praví Chaloupecký, i jeho vrozený sklon k oportunismu a jistý nedostatek víry v zásadovost a zásadovou politiku. »Nicméně v světodějných chvílích roku 1918 vítězila přece jen politika velkých cílů, politika principů, doktrín a zásad nad oportunismem, klíčkováním a pleticháctvím« (str. 126). Dr. Hodža byl často v svých snahách předstížen událostmi a příliš složitě připravoval nejednou věc, které už byly hotové. A právě tento nedostatek politické intuice, při jisté chvatnosti, nekritičnosti i povrchnosti, jakož i rozhledu po politice západních mocností, byl podle autora příčinou jeho politických omylů a neúspěchů. »Hodža byl ve svém nitru vždy a cele oddán myšlence osvobození našeho národa, byl vždy upřímným Slovákem a Čechoslovákem, jen dělal občas politiku, která tyto ideály mohla ohroziti. Zrada, zpronevěření se společnému programu to nebyla. Spíše jen politická neukázněnost, jakési politické kozáctví, přílišná víra ve své já a při tom spolehnutí na loyálnost činitelů (Jázsi), jimž věřil a na něž do té míry spoléhati neměl...

Hodža byl vlastně ošizen, přes to, že se domníval, že zná do té míry maďarskou mentalitu, že se ošiditi nedá, ba že vyjde sám ze smělé hry jako vítěz. Podlehl však Pešti a dal svojí politice směr, který Maďari potřebovali. Snad aniž by o tom věděl, pracoval Maďarům do rukou a dal se zaplésti do léčky a osidel vyjednávání a tak se vlastně dostal do vleku maďarské politiky. V zamotávající se situaci stával se bezradným. Ale vrátiti se nedovedl. Snad tu spolupůsobily i osobní zájmy, jistá žárlivost na Šrobára. Snad šel proto do Pešti a pustil se do nebezpečných jednání s Maďary, aby on, On! přinesl Slovensko jako vítěznou kotist republiky a tak zastínil jiné Slováky. A při těchto egoistických zájmech riskoval i nebezpečí, které z toho mohlo vzejíti jeho užší vlasti a celému národu« (str. 126).

Profesor Chaloupecký končí svou práci takto: »Slovensko celé až na podružné výjimky, odolalo v oněch kritických měsících na konci roku 1918 všem maďarským nástrahám, prosbám i hrozbám, slibování i nadbíhání, aby našlo v osudové chvíli dějin, kdy se Evropa přetvářela v nový svět, své místo v novém Československu, kam mu ukazatelem byla již dávno před tisíci léty Velká Morava, Čechy v době

prvých Přemyslovců, a jeho historický kulturní vývoj od nejstarších dob až do XVIII. století, jakož i prvé období našeho národního probuzení. A Slovensko se vracelo po staletém odcizení opět k národnímu státnímu celku, jak dávno před tím o tom snili již naši nejpřednější buditelé Kollár, Palacký, Šafařík (str. 211).

Kniha je opatřena podrobným rejstříkem a poznámkami, v nichž je uvedena k jednotlivým kapitolám bohatá literatura.

A. Kliment.

BIBLIOGRAFIE.

ČESKÁ.

- Doležal* (Josef). — Řím—Moskva. 1930. 126 str. 25'—.
Herben (Jan). — Skizzář k Masarykovu životopisu. Praha, Čin 1930. 165 str. 22 Kč.
Hodža (Milan). — Agrarism. Praha, Tiskový odbor Svazu čsl. stud. 1930. 16 str.
Kapras (Jan). — Přehled právních dějin zemí české koruny. Díl I. a II. Právní prameny a dějiny státního zřízení do r. 1848. 4. vyd. Praha 1930. 285 str.
Karlík (Jan). — Zákon o obraně státu. Studie k otázce státní válečné diktatury. 2. nezm. vyd. V Praze, Družina čsl. leg. 1930. 167 str. 12'—.
Kašpárek (T.). — Sibír. Praha, Jednota čes. matem. a fysiků 1930. 108 str. 22'40.
Koudelka (Jar.). — Deset tisíc mil Spojenými státy. Praha, Svěcený 1930.
Kratochvíl (Josef). — Meditace věků. Díl III. Filosofie novověká. Brno, Barvič & Novotný 1930. 187 str.
Loubal (Fr.). — Pohled do Slovenska. Stati o životě kulturním, náboženském a politickém. 1930. 144 str. 15'—.
Ludwig (Emil). — Lincoln. Praha, Melantrich 1930. 470 str. 80'—.
Masaryk žurnalista. Praha, Duch novin 1930. 35 str. 10'—.
Medvecký (K. A.). — Slovenský převrat. Bratislava, kom. »Komenský« 1930. 382 str. 80'—.
Moudrý (Karel). — Národní socialism. Praha, Svaz čsl. stud. 1930. 16 str. 2'—.
Munk (Fr.). — Kartel, koncern, trust, co jsou a co znamenají. Praha 1930. 40 str. 2'50.
Ondřej z Dubé. — Práva zemská česká. Vyd., úv. a pozn. opatřil Dr. Fr. Čáda. Praha, Česká akademie 1930. 231 str.
Osuský (Samuel Štefan). — Úvod do sociologie. Část I. II. Praha, Stát. nakl. 1930. 163 a 127 str.
Pergler (Karel). — Národní liga. Praha, Svaz čsl. stud. 1930. 11 str. 2'—.
Pierrefeu (Jean de). — Hlavní válečný stan francouzský. Praha, Melantrich 1930. 466 str. 70'—.
Pokrovskij (M. N.). — Dějiny Ruska. Praha, Borecký 1930. 387 str.
Roubík F. — Časopisectvo v Čechách v letech 1848-1862. Praha, Duch novin (Praha VIII, ulice u Rokytky 1030). Stran 208, 10 tabulek diagramů, 16 celostr. ilustrací. Kč 35'—.

- Slovensko* Masarykovi. V Bratislave, Tilkovský 1930. 274 str.
Soukenka (Jan). — Karel Kramář. 1914-1918. Praha 1930. 30'—.
Stivín (Josef). — Sociální demokracie. Praha, Svaz čsl. stud. 1930. 12 str. 2'—.
Šafhauser (Josef). — Národohospodářské úkoly střední Sumavy. Praha, Nár. Jednota Pošum. 1930. 35 str.
Urban (R.). — Čechoslováci v Rumunsku. Praha, Čsl. zahran. ústav 1930. 190 str.
Vlastivěda (Československá). Díl VI. Práce. Praha, Sfinx 1930. 715 str.
Vozenílek (Jan). — Výsledek československé pozemkové reformy. Praha, Čsl. Akad. zeměd. 1930. 27 str. 10'—.
Výchova k pravé demokracii. Rozhovor zástupců učitelstva s prezidentem T. G. Masarykem. Školská reforma. 1930. 18 str.
Winter (Gustav). — Kniha o Francii. Praha, Aventinum 1930. 483 str. 70'—.

ANGLICKÁ.

- Dictatorship* on its trial. 22 essays by eminent leaders of modern thought. Harrap 1930. 390 str. 18/.
Frankfurter (F.). — The public and its government. Oxf. P. 1930. 9/.
Garrat (G. T.). — An Indian commentary. Rev. ed. Cape 1930. 336 str. 7/6.
Holcombe (A. N.). — The spirit of the Chinese revolution. Knopf 1930. 192 str. 7/6.
Sinderby (Donald). — Mother — in — law India. Marriott 1930. 319 str. 7/6.
Waugh (T.). — Turkey—yesterday, to-day and to-morrow. Chapman 1930. XII-305 str. 18/.
White (L. D.). — The Civil Service in the modern state. Camb. P. 1930. 27/.

FRANCOUZSKÁ.

- Bérard* (Victor). — Genève et les traités. Colin 1930. 2 vol. 25 fr.
Bourquin (M.). — L'adhésion des Etats-Unis à la Cour permanente de justice internationale. Pedone 1930. 46 str. 10 fr.
Ciselet (Georgette). — La femme, ses droits, ses devoirs et ses revendications. L'Eglantine 1930. 20 fr.